

ԻՆՉՊԵՍ ԽՈՍԵԼ ՏԵՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

Երիտասարդական
աշխատողների համար

Տեղական Ժողովրդավարության Ճամբար Local Democracy Camp-LDC'22

Ուղեցույց

Ուղեցույցը ստեղծվել է Local Democracy Camp-LDC'22 ծրագրի շրջանակներում և նախատեսված է երիտասարդական աշխատողների համար: Ծրագիրն իրականացվում է «ՄԵՆՔ» Լոռու մարզի երիտասարդական ՀԿ-ի կողմից և Եվրոպայի Խորհրդի Եվրոպական Երիտասարդական Հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ: Այն անապայմանորեն չի արտացոլում Եվրոպայի Խորհրդի դիրքորոշումը:

ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Վահե Խաչիկյան

ծրագրի փորձագետ

Քրիստինե Հովսեփյան

ծրագրի փորձագետ

Ռոբերտ Չարջյան
Սրբագրիչ

ԾՐԱԳՐԻ ԹԻՄ

Նարեկ Փիլոյան

ծրագրի ղեկավար

Մադլեն Մինասյան

ծրագրի համակարգող

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Չարգելի՛ ընթերցող,

Բարի գալուստ ոչ ֆորմալ ուսուցման սկզբունքներով և մեթոդաբանությամբ կրթական նախաձեռնություններ իրականացնող երիտասարդական աշխատողների համար նախատեսված [«Ինչպե՞ս խոսել տեղական ժողովրդավարությունից»](#) ուղեցույց:

[Ուղեցույցի նպատակն է](#) պարզ և մատչելի տեղեկատվություն և գործիքներ տրամադրել տեղական ինքնակառավարման և մասնակցության թեմաների վերաբերյալ, զարգացնելով երիտասարդների՝ որպես սեփական համայնքի ակտիվ և ներգրավված անդամների հմտությունները և գիտելիքները:

Չասկանալը, թե ինչպես է աշխատում տեղական ինքնակառավարման համակարգը և ինչպես մասնակցել ժողովրդավարական գործընթացներին, ուղեցույցի կարևոր մասն է:

Ուղեցույցում անդրադարձ է կատարվում հետևյալ հիմնական հասկացություններին.

- տեղական ինքնակառավարման դերը,
- մասնակցության մակարդակները,
- զարգացման փաստաթղթերը համայնքներում,
- քաղաքացիների որոշումների կայացման գործընթացում մասնակցության հիմնական մոտեցումներ և գործիքներ:

Ուղեցույցում ներկայացված են մի շարք ինտերակտիվ վարժություններ և գործողություններ, որոնք թույլ կտան ուսուցանողին կրթական գործընթացում ակտիվ ներգրավել երիտասարդներին և ցույց տալ, թե նրանք ինչպես կարող են փոփոխություններ բերել սեփական համայնքում:

[Շնորհակալություն Ձեր հետաքրքրության համար](#)

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ

“

«Մեզ պետք է ոչ թե ավելի շատ
պետական կառավարում, այլ ավելի
լավ տեղական իշխանություն»:
Քելվին Քուլինջ

”

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մեր օրերում քաղաքացիական հասարակությունը իրավական ժողովրդավարական պետության կայացման և արդյունքամետ ու արդյունավետ պետական կառավարման կարևորագույն նախադրյալներից մեկն է: Ժողովրդավարական երկրներում, ինչպիսին ձգտում ենք լինել մենք, բնակչությունը, դրա շահերը ներկայացնող հասարակական-քաղաքական կազմակերպություններն ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա գաղտնի քվեարկությամբ ձևավորում են պետական իշխանությունը և տեղական ինքնակառավարման մարմինները, վերահսկում դրանց գործունեությունը:

Տեղական ինքնակառավարումը տեղական, նույն ինքը համայնքային մակարդակում իշխանության կազմակերպումն է, որը ենթադրում է տեղի բնակչության կողմից տեղական հարցերին վերաբերող ինքնուրույն որոշումների կայացում, համայնքային սեփականության կառավարում: Տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքի բնակչության կողմից իրենց կամքի արտահայտման տարբեր ճանապարհներով, ինչպես նաև՝ տեղական ընտրովի մարմինների միջոցով:

Տեղական ինքնակառավարման ծնունդը համարվում է մ.թ. 880 թ.-ին Մեծ Բրիտանիայի Ուիլտշիրի Մալմեսբերի քաղաքին շնորհված ինքնակառավարման իրավունքը, սակայն պետք է նշել, որ ինքնակառավարումն ունի շատ ավելի վաղ անցյալի արմատներ, երբ մարդիկ բնակության համար բարենպաստ վայրերում ստեղծելով բնակավայրեր, ապրել են համատեղ և լուծել ընդհանուր խնդիրներ: Չուտ պետական համակարգում ինքնավարության մասին վկայություններ կան դեռևս 3այոց արքա Տիգրան Մեծի թագավորության ժամանակներից: Նրա օրոք 81 թ.-ին ազատություն են ձեռք բերում Լաթակիան և Բեյրութը, որոնք ստացան սեփական տոմար ունենալու իրավունք: «Ազատությունը» նշանակում էր ազատում հարկերից, արքայական կայազորի բացակայություն, սեփական օրենքներ ընդունելու իրավունք և լիակատար ինքնակառավարում: Այդ ինքնակառավարումը, սակայն, չէր դիտվում որպես օրենսդրորեն ամրագրված ինքնավարություն: Դա Տիգրան Մեծի գերագույն իշխանության կողմից տվյալ քաղաքներին տրված ազատությունն էր, որը, միևնույն ժամանակ, նրանց չէր ազատում հենց այդ իշխանության միջամտությունից նրանց ներքին գործերին :

Տեղական ինքնակառավարման համակարգը նպատակաուղղված է երկրի քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական և կազմակերպակառավարչական բնույթի հիմնախնդիրների արդյունավետ լուծմանը: Տեղական ինքնակառավարման էությունը տեղի քաղաքացու այնպիսի իրավունքի ճանաչումն է, որով վերջինս կլինի իշխանության աղբյուր, առօրյա հարցերում ինքնուրույն որոշումներ կընդունի, և ինքն էլ պատասխանատվություն կկրի դրանց հետևանքների համար:

Տեղական ինքնակառավարման՝ որպես սահմանադրական հասարակարգի հիմքերից մեկի ճանաչումը ենթադրում է կառավարման ապակենտրոնացման համակարգի հաստատում: Տեղական ինքնակառավարման հայեցակարգային հիմնադրույթներից կարևորն այն է, որ համայնքները հանդիսանում են ժողովրդավարական հասարակության կարևորագույն տարրերից մեկը, իսկ քաղաքացիների իրավունքը՝ մասնակցելու հասարակական գործերի կառավարմանը, կազմում է ժամանակակից պետությունների մեծամասնության պետականաշինության ժողովրդավարական կարևոր սկզբունքներից մեկը: Ըստ այդմ՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ուժը և ազդեցությունը, որի մակարդակը տարբեր երկրներում տարբեր է, ուղղակիորեն արտացոլում է գործող քաղաքական պայմանակարգի (ռեժիմի) ժողովրդավարության աստիճանը:

ՏԵՂԱԿԱՆ
ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԽԱՐՏԻԱՆ

1985թ.-ին ընդունված «Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիան» տալիս է տեղական ինքնակառավարման ընդհանուր սահմանումը, որը դարձել է համապիտանի և ընդունվել ժողովրդավարական երկրների մեծամասնությունում: Տեղական ինքնակառավարումը, ինչպես նշված է Խարտիայում, տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավունքն է և կարողությունը՝ կանոնակարգելու և կառավարելու պետական գործերի զգալի մասը (օրենքի շրջանակներում)՝ սեփական պատասխանատվությամբ և տեղական բնակչության շահերից ելնելով: Խարտիան սկզբում ստորագրեցին Եվրախորհրդի անդամ 11 երկրներ, իսկ 1994 թ.-ի հոկտեմբերի 29-ին ԱՊՀ անդամ պետությունների միջխորհրդարանական վեհաժողովը երաշխավորեց անդամ երկրների խորհրդարաններին տեղական ինքնակառավարման հարցերի լուծման ժամանակ օգտագործել համագործակցության անդամ պետություններում տեղական ինքնակառավարման սկզբունքների մասին Եվրախորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի կողմից ընդունված հռչակագրում ամրագրված սկզբունքները:

ՀՀ-ն ստորագրեց Խարտիան 2001 թ.-ի մայիսի 11-ին, հետագայում, 2002 թ.-ի հունվարի 25-ին այն վավերացվեց ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից, իսկ ուժի մեջ մտավ 2002 թ.-ի մայիսի 1-ից: Այսպիսով, տեղական ինքնակառավարման մասին Եվրոպական խարտիան, տեղական ինքնակառավարումը կապելով տեղական ինքնակառավարման մարմինների ինքնուրույն և պատասխանատու գործունեության իրավունքի հետ, առաջին հերթին մատնանշում է տեղական մարմինների դերը տեղական ինքնակառավարման իրականացման գործում: Սակայն, դրա հետ մեկտեղ, Եվրոպական խարտիան սահմանում է, որ այդ իրավունքն իրականացվում է ոչ միայն ինքնակառավարման ընտրովի մարմինների կողմից, այլ տեղական ինքնակառավարման գործառույթների իրականացմանը քաղաքացիների ուղղակի մասնակցության ձևերի միջոցով: Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության և «Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքի՝ Հայաստանի վարչատարածքային միավորներն են մարզերը և համայնքները: Հայաստանում տեղական ինքնակառավարումը գործում է միայն համայնքների մակարդակով: Այն հանրային կառավարման առանձին օղակ է: Յուրաքանչյուր համայնք բաղկացած է մեկ կամ մի քանի բնակավայրերից:

Տեղական ինքնակառավարման ֆինանսական հիմքերի ամրապնդման համար կարևոր էր «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումը, որը պարզաբանում է համայնքային բյուջեի կազմման, կատարման և վերահսկման գործընթացները, կառավարման տարբեր մակարդակների միջև հարկաբյուջետային փոխհարաբերությունները և բյուջեների եկամուտների և ծախսերի տեսակները: Պետական բյուջեից համայնքային բյուջեներին կատարվող հատկացումները կարգավորվում են «Ֆինանսական համահարթեցման մասին» ՀՀ օրենքով, որով հաստատվեց ֆինանսական համահարթեցման ձևերը եւ դրանց հաշվարկման կարգը:

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Տեղական ինքնակառավարման համակարգի կազմավորման դրույթները արտացոլված են ՀՀ Սահմանադրության 7-րդ գլխում: Սահմանադրությունը տեղական ինքնակառավարումը համարում է համայնքի՝ որպես վարչական միավորի բնակչության իրավունքը: Տեղական ինքնակառավարումը համայնքն իրականացնում է սեփական պատասխանատվությամբ, որը կոչված է լուծելու տեղական նշանակության հարցերը, և դրա նպատակն ըստ Սահմանադրության բնակիչների բարօրությունն է:

Համայնքը մեկ կամ մի քանի բնակավայրերի բնակիչների հանրություն և վարչատարածքային միավոր է, որի սահմաններում համայնքի բնակիչներն ուղղակիորեն կամ օրենքով սահմանված ընտրովի մարմինների միջոցով իրականացնում են տեղական ինքնակառավարումը:

Բնակավայրը բնակչություն ունեցող, կառուցապատված, տարածքային ամբողջականություն կազմող և այլ բնակավայրերից տարածքային, տնտեսական կամ պատմական առումով տարանջատված տարածքային միավոր է:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ համայնքի բնակիչ է այն անձը, որը հաշվառված է տվյալ համայնքի բնակչության ռեգիստրում:

Տեղական ինքնակառավարումը բնակչության բարկեցության բարելավման նպատակով սեփական պատասխանատվությամբ և օրենքի շրջանակներում ինքնուրույն գործող տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ համայնքային խնդիրները լուծելու և համայնքի սեփականությունը տնօրինելու ՀՀ Սահմանադրությամբ և օրենքներով երաշխավորված իրավունքն ու համայնքի կարողությունն է:

Տեղական ինքնակառավարման մարմիններն են համայնքի ավագանին և համայնքի ղեկավարը, որոնք ընտրվում են հինգ տարի ժամկետով:

Համայնքի ավագանու գործունեությունը կազմակերպվում է նիստերի միջոցով: Համայնքի ավագանին ընդունում է կանոնակարգ, որով սահմանվում են ավագանու գործունեության կազմակերպումը, նիստերի նախապատրաստումը և անցկացումը: Ավագանու նիստերն անցկացվում են ոչ պակաս, քան երկու ամիսը մեկ:

ՏԻՍ-ԵՐԻ ԼԻՎՉՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Համայնքի բոլոր հնարավոր լիազորությունները, որոնք անհրաժեշտ են համայնքային նշանակության հարցերը լուծելու համար, լինում են սեփական՝ համայնքի պարտադիր և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպես նաև՝ պետության կողմից օրենքով պատվիրակված՝ պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով: Սեփական լիազորությունները, իրենց հերթին Սահմանադրությունը տարանջատում է երկու խմբի՝ պարտադիր, որոնք անմիջականորեն նախատեսվում են օրենքով, և կամավոր կամ հայեցողական: Կամավոր լիազորություններն օրենքով սպառիչ սահմանված չեն կամ կարող են ընդհանրապես չսահմանվել օրենքով:

Պետական մարմիններին վերապահված լիազորությունների իրականացումը կարող է սույն օրենքով փոխանցվել համայնքներին՝ որպես պետության պատվիրակած լիազորություններ: Պետության պատվիրակած լիազորություններն ամբողջովին և պարտադիր ֆինանսավորվում են պետական բյուջեից՝ պետության պատվիրակած լիազորությունների ֆինանսավորման նպատակով նախատեսված հատկացումների հաշվին:

Պարտադիր և պետության պատվիրակած լիազորությունները ենթակա են համայնքի կողմից առաջնահերթությամբ և օրենքով սահմանված կարգով կատարման:

Կամավոր լիազորություններն իրականացվում են համայնքի բյուջեով նախատեսված հատկացումներին համապատասխան և ավագանու սահմանած կարգով:

Պլանավորումը նախանշում է այն տեղը, որտեղ ձգտում է հասնել համայնքը, և ցույց է տալիս այնտեղ հասնելու երթուղին: Պլանավորման միջոցով ցույց է տրվում, թե նախատեսվող աշխատանքները ինչպես, երբ և ում կողմից պետք է կատարվեն:

Ըստ գործունեության մասշտաբայնության և ժամկետայնության, տարբերակվում են պլանավորման հետևյալ մակարդակները՝

- ռազմավարական (երկարաժամկետ),
- մարտավարական (միջնաժամկետ),
- գործառական (կարճաժամկետ):

ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

Համայնքի ռազմավարական պլանավորում

ՀՌԾ-ն համայնքապետարանի, համայնքի բնակիչների և շահագրգիռ այլ կողմերի կողմից մշակված փաստաթուղթ է, որում ներկայացվում է, թե ինչպիսին է ցանկանում լինել համայնքն ապագայում՝ 5, 10, 15 և ավելի տարի անց, և ինչպես է այն ծրագրում հասնել այդ ցանկալի ապագային: ՀՌԾ-ի մշակումը մի շարք դրական կողմեր ունի, օրինակ՝ համայնքաշինությունը, որոշումների բարելավումը, տեղական ինքնակառավարմանը բնակիչների ներգրավվածության ավելացումը, համայնքի բնակիչների դերի և վստահության բարձրացումը, լրացուցիչ ռեսուրսներ ներգրավելու հնարավորությունները և այլն:

ՀՌԾ մշակումը մասնակցային գործընթաց է: Համայնքի բոլոր շահագրգիռ կողմերը կարող են և պետք է ներգրավված լինեն վերջինիս մշակման և կիրառման գործում:

Դրանք են՝

- Համայնքի քաղաքական ղեկավարություն՝ համայնքի ղեկավարը և ավագանու անդամները
- Համայնքապետարանի աշխատակազմ
- Համայնքի բնակիչներ և շահագրգիռ այլ կողմեր.
- Տարածքային և կենտրոնական կառավարման մարմիններ
- Արտաքին աջակիցներ

ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

Համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագիրը (ՀՀԶԾ)

Համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագիրը (ՀՀԶԾ), որպես ռազմավարական պլանավորման բաղկացուցիչ մաս և միջնաժամկետ պլանավորման ձև, մշակվում է ՀՌԾ-ում սահմանված տեսլականը և գործողությունների ծրագիրը կյանքի կոչելու նպատակով: Եթե ՀՀ օրենսդրությունը մինչև հիմա համայնքների առջև ամբողջական և լիարժեք ռազմավարական պլանավորման պարտադիր պահանջ չի դրել, ապա պարտադիր պահանջ է ՀՀԶԾ-ի կազմումը, հաստատումը և իրականացումը: Համայնքի ղեկավարը մշակում է ՀՀԶԾ-ն և իր լիազորություններն ստանձնելու օրվանից հետո՝ չորս ամսվա ընթացքում, ներկայացնում է համայնքի ավագանու հաստատմանը:

ՀՀԶԾ-ի մշակմամբ ապահովվում է ՏԻՄ-երի լիազորությունների պատշաճ իրականացումը, համայնքի ամբողջական և համալիր զարգացումը, բարելավվում է համայնքային ծառայությունների հասանելիությունը, մատչելիությունը և մատուցման որակը՝ ընդլայնելով դրանց շրջանակը, ապահովվում է ՏԻՄ-երի գործունեության բոլոր ուղղություններով ծրագրային լուծումների իրականացումը: ՀՀԶԾ-ի նպատակներից է նաև հասնելը համայնքում առկա կարիքների/հիմնախնդիրների բավարարմանը/լուծմանը, համայնքում նոր հիմնախնդիրների առաջացումը կանխելը, ապահովելը համայնքում պատշաճ կառավարման սկզբունքների իրականացումը:

ՀՀԶԾ-ն հետևյալ կառուցվածքային բաժինների ամբողջությունն է.

- Համայնքի իրավիճակի նկարագրություն
- Նպատակների սահմանում և գործողությունների պլանավորում
- ՀՀԶԾ-ի ֆինանսավորում
- ՀՀԶԾ-ի մոնիթորինգ և գնահատում

ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ

Համայնքի տարեկան աշխատանքային պլան

Համայնքի ՏԱՊ-ը տեղական ժողովրդավարության զարգացման, ՏԻ-ին բնակիչների մասնակցության, համայնքի ծրագրային և ֆինանսական կառավարման, ինչպես նաև համայնքը արտաքին աշխարհին ներկայացնելու հանրային կառավարման ստորին՝ համայնքային մակարդակում գործող տարեկան հիմնական ծրագրային փաստաթուղթն է:

Այս փաստաթուղթը ծառայում է որպես համայնքի՝ օրենքով սահմանված պարտադիր խնդիրների, ՏԻՄ-երի կանոնադրական խնդիրների լուծման կարևորագույն գործիք:

ՏԱՊ-ի միջոցով համակարգվում է ՏԻՄ-երի տվյալ տարվա անելիքները, այդ թվում՝ հաշվառելու և գնահատելու համայնքի ներքին և արտաքին ռեսուրսները, սահմանելու համայնքի զարգացման գերակայություններն ու առաջնահերթությունները, սահմանվում է ֆինանսական միջոցներով դեռևս չապահովված ծրագրերի ֆինանսավորման ռազմավարությունը՝ համագործակցելով պետական, միջազգային, հանրային և մասնավոր գործընկերների հետ, համախմբվում են համայնքում տվյալ տարվա համար նախատեսվող բոլոր ծրագրերը և միջոցառումները համայնքի տեսլականի և ռազմավարական նպատակների իրականացման շուրջ, շաղկապվում են նախատեսվող ծրագրերը և միջոցառումները դրանց իրականացման արդյունքների հետ՝ կիրառելով ՀՀԶԾ ծրագրի «Տրամաբանական հենքը», որոշակիացվում են նախատեսվող ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման ֆինանսական աղբյուրները և միջոցները, պատասխանատուները և ժամկետները, մշակվում և օգտագործվում են տվյալ տարվա ՏԱՊ-ի իրականացման մոնիթորինգի և գնահատման պլանը (ՄԳՊ-ն):

Համայնքի ՏԱՊ-ի կառուցվածքը հետևյալն է.

- Ներածություն
- Համայնքի տեսլականը և ոլորտային նպատակները
- Համայնքի տվյալ տարվա ծրագրերի ցանկը և տրամաբանական հենքերը (ըստ ոլորտների)
- Համայնքային գույքի կառավարման տարեկան ծրագիրը
- Համայնքի ՏԱՊ-ի ֆինանսավորման պլանը
- Համայնքի ՏԱՊ-ի մոնիթորինգի և գնահատման պլանը

Համայնքի ՏԱՊ-ի իրականացման վերաբերյալ տարվա ընթացքում պատրաստվում են երկու հաշվետվությունների նախագծեր՝ միջանկյալ կիսամյակային ու վերջնական տարեկան:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵ

Համայնքի բյուջեն եկամուտների (մուտքերի) ձևավորման և ծախսման մեկ տարվա ֆինանսական ծրագիրն է, որը նպատակաուղղվում է համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի և համայնքի՝ օրենքով վերապահված լիազորությունների իրականացմանը: Յուրաքանչյուր տարի համայնքի բյուջեն հաստատում է համայնքի ավագանին: Ավագանին համայնքի բյուջեում փոփոխություններ է կատարում համայնքի ղեկավարի նախաձեռնությամբ: Համայնքի բյուջեի կատարման հաշվետվությունը հաստատում է ավագանին:

Համայնքների բյուջեների կառուցվածքը, տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրականացվող լիազորությունների և դրանց ֆինանսավորման համապատասխանության ապահովման անհրաժեշտությունից ելնելով, բաժանվում է հետևյալ բաղկացուցիչ մասերի՝

ա) համայնքի բյուջեի վարչական մաս (վարչական բյուջե).

բ) համայնքի բյուջեի ֆոնդային մաս (ֆոնդային բյուջե)

Համայնքների բյուջեների վարչական մասը (վարչական բյուջեն) ներառում է մուտքերի գծով՝

ա) հարկային եկամուտները,

բ) տուրքերը,

գ) պաշտոնական դրամաշնորհները,

դ) այլ եկամուտներ:

Վարչական բյուջեն նախատեսված է մեծամասամբ ընթացիկ բնույթի ծախսերի իրականացման համար: ՏԻՄ-ին վերապահված լիազորությունների իրականացման ընթացիկ ծախսերը կատարվում են հետևյալ հիմնական ուղղություններով՝

ա) ընդհանուր բնույթի համայնքային ծառայություններ,

բ) պաշտպանության բնագավառում օրենքով վերապահված լիազորությունների իրականացում,

գ) հասարակական կարգի պահպանության և անվտանգության բնագավառում օրենքով վերապահված լիազորությունների իրականացում,

դ) կրթություն և գիտություն,

ե) առողջապահություն,

զ) սոցիալական ապահովություն,

է) մշակույթ, սպորտ և կրոն,

ը) բնակարանային կոմունալ տնտեսություն,

թ) վառելիքաէներգետիկ համալիր,

ժ) գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն, ջրային տնտեսություն և ձկնաբուծություն:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵ

Համայնքների բյուջեների ֆոնդային մասը (ֆոնդային բյուջեն) մուտքերի գծով ներառում է՝

ա) Համայնքների բյուջեներին օրենքով և իրավական այլ ակտերով ամրագրվող եկամուտները, այդ թվում՝ պաշտոնական դրամաշնորհները և այլ եկամուտներ.

բ) Դեֆիցիտի (պակասուրդի) ֆինանսավորման նպատակով ներգրավվող միջոցներ,

գ) Ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից ստացվող միջոցներ:
Ծախսերի գծով՝

ա) տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից վերջիններիս վերապահված լիազորությունների շրջանակներում կատարվող կապիտալ ծախսերը.

բ) Ֆոնդային բյուջեի դեֆիցիտի (պակասուրդի) ֆինանսավորման նպատակով ներգրավված վարկերի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների թողարկած պարտատոմսերի մարումները և բյուջետային փոխատվությունների տրամադրումը,

գ) Վարչական բյուջեի դեֆիցիտի (պակասուրդի) ֆինանսավորման նպատակով՝ ֆոնդային բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների հատկացումներ:

Համայնքային բյուջեն մշակվում է համայնքի ղեկավարի կողմից՝ համայնքի աշխատակազմի օգնությամբ, հաստատվում է համայնքի ավագանու կողմից: Բյուջեն մշակվում է 1 բյուջետային տարվա համար: Այդ գործընթացում համայնքի բնակիչների և այլ շահագրգիռ կողմերի մասնակցությունը անչափ կարևոր է:

Մասնակցության գաղափարը կենսական է ոչ միայն մասնակցային բյուջետավարման կոնտեքստում, այլև տեղական ինքնակառավարման մյուս բոլոր էտապներում, ինչի մասին կխոսենք ուղեցույցի հաջորդ գլխում:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

“

*«Առանց ամենօրյա
քաղաքացիության չի կարող լինել
ամենօրյա ժողովրդավարություն»:
Ռալֆ Նադեր*

”

Մասնակցությունը և մարդու իրավունքների էական սկզբունքն է, և բոլոր մարդկանց որպես քաղաքացի դրսևորման պրակտիկ գործիքը: Այսինքն, երբ խոսում ենք մասնակցությունից կամ մասնակցային կառավարումից, անհնար է դա տարանջատել քաղաքացիությունից և պատասխանատվությունից, քանի որ առանց ակտիվ քաղաքացիության, առանց համայնքի, երկրի և մոլորակի հանդեպ սեփական պատասխանատվությունը հասկանալու անհնար է մասնակցել կամ համարել, որ այդտեղ իրականացվում է մասնակցային կառավարում:

Քաղաքական և քաղաքացիական կյանքին մասնակցությունը մարդու հիմնարար իրավունքն է, որը ամրագրված է մարդու իրավունքների մի շարք միջազգային փաստաթղթերում, սկսած Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրից:

Քաղաքացիների մասնակցությունը նաև հիմնքն է ժողովրդավարության, և առանց քաղաքացիների մասնակցության անհնար է պատկերացնելը ժողովրդավարական համակարգը:

Ժողովրդավարությունը լինում է ներկայացուցչական կամ անուղղակի և մասնակցային կամ ուղղակի:

Երբ խոսում ենք ուղղակի ժողովրդավարության մասին, առավել տեսանելի է այն տեղական՝ համայնքային մակարդակում, երբ իշանությունը կրողներն ու քաղաքացիներն առավել մոտ են միմյանց:

Հաշվի առնելով, որ քաղաքացիների մասնակցությունը մի գործընթաց է, որի միջոցով նրանք հնարավորություն են ունենում ներգործելու իրենց կյանքի վրա ազդող որոշումների վրա, կարող ենք նշել, որ սա առավել շոշափելի է դառնում, երբ քաղաքացիները մասնակցում են տեղական ինքնակառավարման գործընթացներին:

Կարևոր է իմանալ, որ մասնակցությունը չի կարող հիմնված չլինել գիտելիքների և հմտությունների վրա: Սա նշանում է, որ նախքան մասնակցային կառավարման գործընթացներում ներգրավվելը կարիք կա բազմաթիվ գիտելիքների և հմտությունների՝ այդ թվում տեղական և միջազգային օրենքների և փաստաթղթերի, նախադեպերի և եղած փորձի տիրապետման, առանց որոնց մասնակցությունը կարող է արդյունավետ չլինել և չբերել բովանդակային արդյունքների:

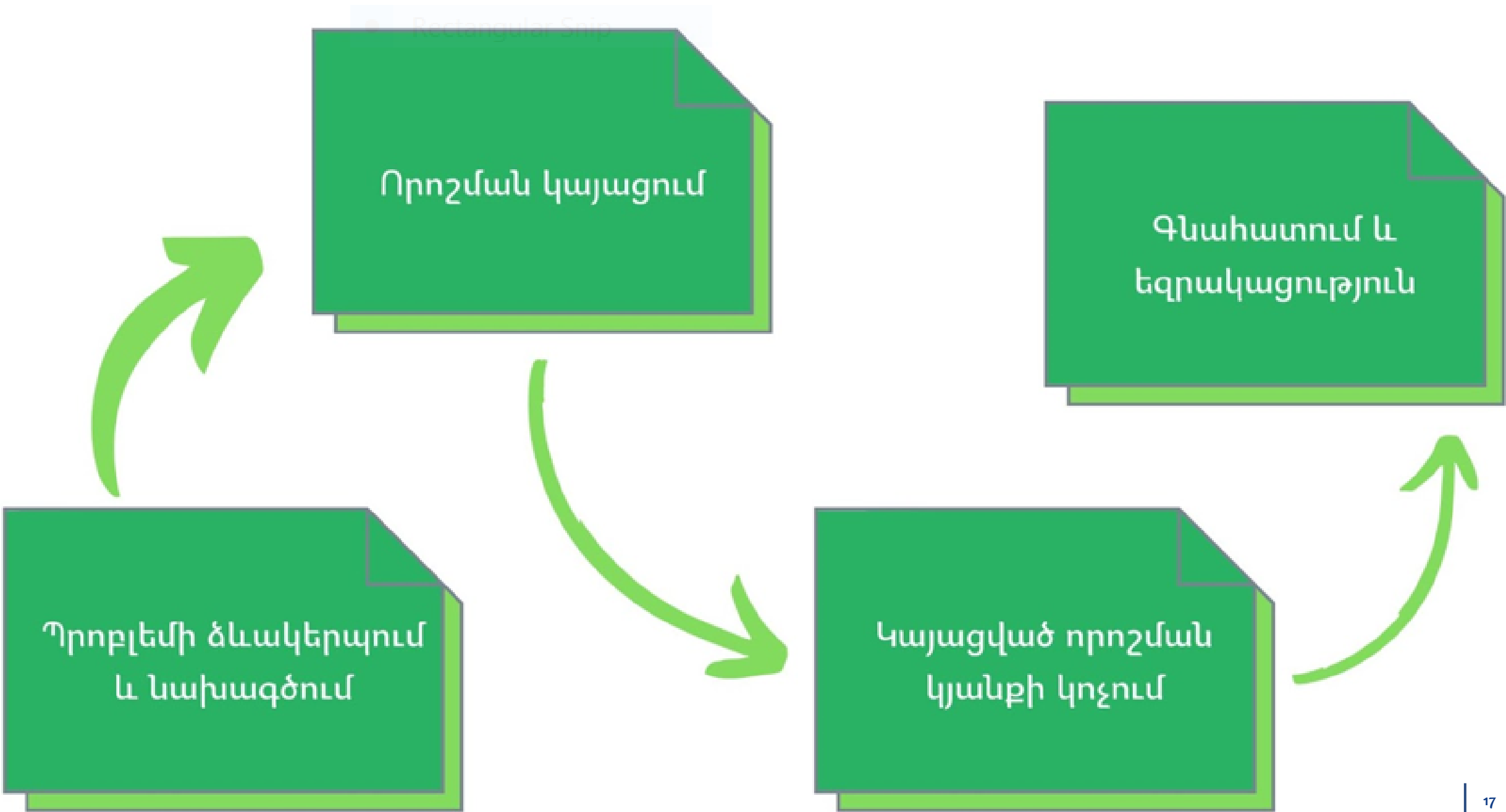
Քաղաքացիների ակտիվ և բովանդակային մասնակցությունից շահում են թե՛ քաղաքացիները, թե՛ տեղական ինքնակառավարման մարմինները: Քաղաքացիների մասնակցությունը համայնքում իրականացվող գործընթաց է, որի միջոցով բնակիչները առանց խտրականության տեղեկացվում են ՏԻՄ-երի գործունեության մասին և կարող են ուղղակի կամ անուղղակի ներգործություն ունենալ ՏԻՄ-երի որոշումների վրա:

Որոշումների կայացման գործընթացն իրականացվում է հիմնականում այս քայլերի հերթականությամբ և սա իմանալը կարևոր է քաղաքացու համար, որպեսզի նախ կարողանա վերահսկել պրոցեսը, իսկ հետո կարողանա նաև կիրառել այն և օգնել որոշում կայացնողներին իրականացնել մասնակցային և քաղաքացիակենտրոն քաղաքականություն:

Եվ այսպես, այդ քայլերն են՝

- **Պրոբլեմի ձևակերպում և նախագծում.** այս փուլում շատ կարևոր է, որ խնդիրներն ու հիմնահարցերը ճիշտ բացահայտվեն և ձևակերպվեն: Այս փուլում համայնքում պետք է իրականացվեն հետազոտական և բացահայտման տարբեր գործողություններ, ինչպես օրինակ՝ հանրային քննարկումներ ու լսումներ կամ ֆոկլուս խմբային քննարկումներ ու մասնագիտական կարծիքների հավաքագրումներ: Այլ կերպ ասած, այս փուլում հավաքվում են տվյալներ և փաստեր պրոբլեմի իրապես գոյություն ունենալու և դրանից ազդվող քաղաքացիների մասով:
- **Որոշման կայացում.** այս փուլի իրականացումը իշխանությունների մենաշնորհն է, ու շահակիր կողմերի ազդեցությունը այստեղ չկա: Սակայն, եթե նախորդ փուլերում նրանք ակտիվորեն մասնակցել են, ապա համարյա անհավանական է, որ որոշումը կայացվի առանց հաշվառելու նրանց տեսակետը: Այսինքն որոշման կայացման փուլում հիմք են ծառայում նախորդ՝ մասնակցային գործընթացները:
- **Կայացված որոշման կյանքի կոչում.** այս փուլում, կախված որոշման բնույթից, կարող է իրականացվել մասնակցային գործընթաց, բայց և չի բացառվում, որ որոշման կիրառումը ենթադրի մասնագիտական ներգործություն, և այդ դեպքում, ասենք, քաղաքացիների ներգրավվածություն չապահովվի: Սակայն կարևոր է, որ քաղաքացիները լինեն ուշադիր, և, եթե կա հնարավորություն ներգրավման, ապա դա անպայմանորեն պահանջեն որոշում կայացնողներից, և կյանքի կոչեն այն:
- **Գնահատում.** սա կարևոր փուլ է, քանի որ այս փուլում, ոչ միայն հետադարձ գնահատում է արվում, այլ նաև ընթացիկ մոնիտորինգի արդյունքներն են ամփոփվում և դառնում գնահատման ու եզրակացությունների մաս: Այս փուլում որոշվում է, թե որքանով էր որոշումը և/կամ ,ավելի ճիշտ է ասել, ներգործությունը նպաստում հիմնախնդրի լուծմանը կամ իրավիճակի բարելավմանը: Այս փուլում իրականացվում են եզրակացություններ հետագա գործընթացների ավելի բարելավման նպատակով: Գնահատման փուլը պետք է իրականացվի մասնակցային ձևաչափով՝ ներգրավվելով բոլոր շահակիր կողմերին՝ առանց որևի մեկի բացառման, և նրանց դիտարկումների ու կարծիքների հիման վրա էլ մշակվելու է եզրակացությունը:

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ՀԱՐԹԱԿՆԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԻՔ

“

*«Թվային դարաշրջանում անհնար է
առանց Էլեկտրոնային
կառավարման գործիքակազմերի
իրականացնել լավ կառավարում»:
Վահե Խաչիկյան*

”

Մասնակցային կառավարման տեսանկյունից ՀՀ-ն ունի տարբեր
Էլեկտրոնային հարթակներ, որոնք օգնում են, որ քաղաքացիները
համացանցի միջոցով ներգրավվեն որոշումների կայացման
գործընթացներում: Պետական կառավարման համակարգում
լավագույն գործիքներից է <https://www.e-draft.am/> առցանց
հարթակը, որը իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման
և քննարկման միասնական հարթակ է:

Իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական
կայքում տեղադրվում են ՀՀ գերատեսչությունների կողմից
մշակվող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերը:
Միասնական կայքի ներդրմամբ ստեղծվել է առցանց հարթակ, որը
ապահովում է գերատեսչությունների կողմից իրավական ակտերի
նախագծերը հանրությանը ներկայացնելու, առցանց տարբերակով
հանրային քննարկումներ կազմակերպելու հնարավորությունը,
արդյունքում՝ նաև քաղաքացիական հասարակության
ներկայացուցիչների ակտիվ մասնակցությունը իրականացվող
օրինաստեղծ աշխատանքներին:

Կայքը հնարավորություն է ընձեռնում ծանոթանալ տեղադրված
նախագծերին, որոնել նախագծեր, հետևել դրանց հետագա
ընթացքին, ծանոթանալ ներկայացված առաջարկություններին,
իսկ կայքում գրանցվելու դեպքում նաև ներկայացնել
առաջարկություններ, ծանոթանալ նախագծերի վերաբերյալ
առաջարկությունների ամփոփաթեթին, ընդունված
առաջարկություններին կամ դրանք չընդունելու
հիմնավորումներին:

Իսկ ահա կառավարության կողմից միասնական հարթակ է
<https://www.e-gov.am/> կայքը, որտեղ ամփոփված են պետական
կառավարման համակարգում ներդրված Էլեկտրոնային
կառավարման միջոցները: Այստեղ կարող եք գտնել ինչպես
տվյալների տարբեր շտեմարաններ և տեղեկություններ ստանալու
առցանց գործիքներ, այնպես էլ հարթակներ, որոնք թույլ են տալիս
քաղաքացիներին մասնակցել որոշումների կայացմանը:

Տեղական ինքնակառավարման համակարգում էլեկտրոնային կառավարման և մասնակցային գործիքների համալիր հարթակ են հանդիսանում համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգերը (համայնքային կայքերը):

Համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր (ՀԿՏՀ) ունեն գրեթե բոլոր համայնքները: Ահա այս հղումով (<https://cutt.ly/QNv1BiD>) անցնելով կարող եք տեսնել բոլոր այն համայնքների ՀԿՏՀ-ները, որոնք այսօր գոյություն ունեն:

 ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԿԱՅՔԵՐ

 Որոնել

 Տեսնել բոլոր կայքերի հղումները

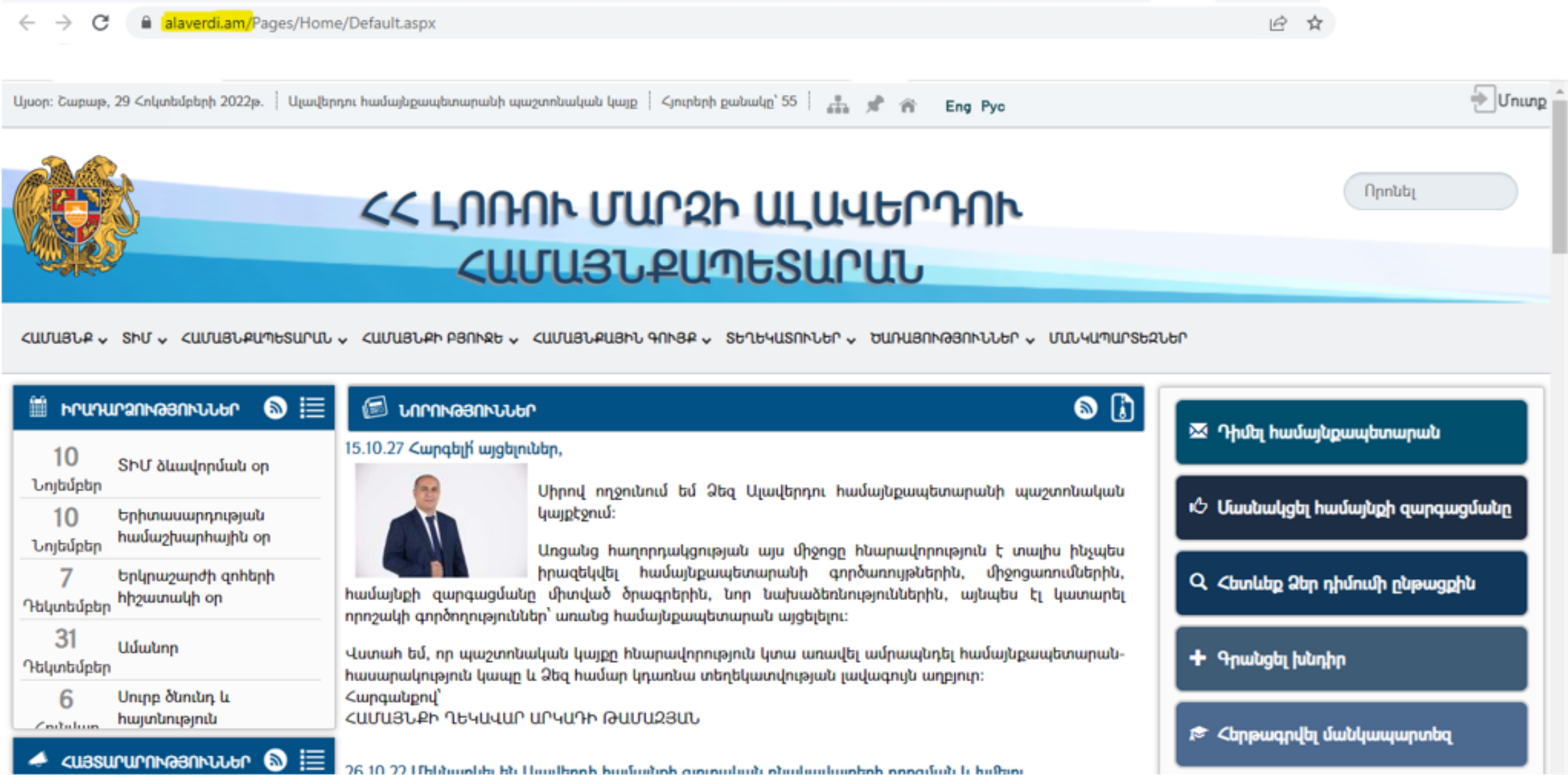
Կայքերի քանակը՝ 79

Մարզ 	Համայնք	Համայնքի բնակչությունը (01.01.2020 դրությամբ) 	Բնակավայրերի քանակը 1,002
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	71417	35
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԱՊԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	24408	22
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԹԱԼԻՆԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	25247	30
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԱԼԱԳՅԱԶԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	4004	11
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԱՐԱԳԱԾԱՎԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	10379	4
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԱՐԵՎՈՒՏԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	894	6
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ԾԱՂԱՀՈՎԻՏԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	10739	10
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ՄԵԾԱԶՈՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	303	2
ԱՐԱԳԱԾՈՏՆ	ՇԱՄԻՐԱՄԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	1164	1
ԱՐԱՐԱՏ	ԱՐԱՐԱՏԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	44434	13
ԱՐԱՐԱՏ	ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	91707	39
ԱՐԱՐԱՏ	ՄԱՍԻՍԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	83402	27
ԱՐԱՐԱՏ	ՎԵՂԻԻ ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԱՐԱՆ	52150	19

Այս ձեռնարկում կդիտարկենք Ալավերդի բազմաբնակավայր համայնքի համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգը: Ալավերդի համայնքի համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգ մուտք գործելու համար անհրաժեշտ է համացանցում գտնել <https://alaverdi.am> հասցեն:

ՀԿՏՀ-ները հանդիսանում են լավագույն գործիք քաղաքացիների մասնակցայնության բարձրացման և իրազեկման համար: Նշված բաժիններում քաղաքացիները կարող են ծանոթանալ համայնքապետարանի, համայնքային աշխատողների գործունեությանը: Կայքը, որպես գործիք, հնարավորություն է տալիս տեսնել, թե ինչպես է օգտագործվում համայնքային բյուջեն, ինչ գույք է գտնվում համայնքի հաշվեկշռում, ինչպես նաև ծանոթանալ տարբեր տեղեկատվություններին և համայնքում գործող ենթակառուցվածքներին: Կայքը նաև հնարավորություն է ընձեռնում ուղարկել առցանց դիմումներ, հարցումներ և բողոքներ՝ հեշտացնելով համայնքապետարան դիմելու գործընթացը: Համայնքի ղեկավարի և ավագանիների տվյալները (Էլ. փոստ, հեռախոսահամար, հասցե և այլ տվյալներ) նույնպես հասանելի են կայքէջում, ինչը հնարավորություն է տալիս անմիջական կապ հաստատել նրանց հետ: Կայքի հաջորդ լավ գործիքը խնդիրներ գրանցելու հարթակն է, որի միջոցով կարող է քաղաքացին գրանցել իր համայնքում ու բնակավայրում առկա խնդիրները՝ կցելով լուսանկար և կոնկրետ խնդրի տեղանքը:

ՀԿՏՀ միջոցով քաղաքացիները կարող են՝

- 1.Ներկայացնել դիմումներ, հարցումներ կամ բողոքներ, հետևել դրանց ընթացքին,
- 2.Հետևել վարձակալած գույքի դիմաց գոյացած պարտավորություններին, վճարումների ժամանակցույցին,
- 3.Հետևել անշարժ գույքի հարկի և փոխադրամիջոցների գույքահարկի և վճարումների վերաբերյալ տեղեկատվությանը,
- 4.Մասնակցել ՏԻՄ-երի իրավական ակտերի և դրանց նախագծերի քննարկումներին,
- 5.Հետևել առցանց եղանակով հեռարձակվող ավագանու նիստերին և հանրային նշանակության միջոցառումներին,
- 6.Հետևել ավագանու անդամների գործունեության վիճակագրությանը (քվեարկություններ, բացակայություններ և այլն),
- 7.Մասնակցել հարցումների, ներկայացնել առաջարկներ քննարկվող հարցերի վերաբերյալ,
- 8.Բաժանորդագրվել համայնքային նորություններին, հայտարարություններին և իրադարձություններին,
- 9.Ներկայացնել տարբեր ոլորտներին վերաբերող խնդիրներ՝ արձանագրված համայնքում, բնակավայրում, փողոցում, թաղամասում, շենքում և այլն,
- 10.Մասնակցել համայնքի բյուջեի կազմավորմանը և համայնքի զարգացմանը վերաբերող գործընթացներին, ներկայացնել առաջարկներ, մասնակցել ներկայացված առաջարկների քննարկմանը և ընտրությանը,
- 11.Ներկայացնել երեխային մանկապարտեզ ընդունելու վերաբերյալ դիմում, Հետևել դիմումի ընթացքին և հերթին:

Ահա այս հոլովակի միջոցով կարող եք ծանոթանալ համայնքապետարան դիմում, բողոք կամ հարցում ուղարկելու պարզ ընթացակարգին: Հոլովակը հասանելի է Ալավերդի համայնքի յուրօրյան ալիքում այս հղումով՝ <https://youtu.be/xRECMvUSvgs>

ՌՈՋԵՐ ՀԱՐԹԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԱՐԳԸ,
ՈՐՊԵՍ ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ
ԱՄԲՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

Ռոջեր Հարթի մասնակցության աստիճանակարգը իրենից ներկայացնում է ութ նկարագրական աստիճաններ, որոնք իրենց հերթին ներկայացնում են, թե ինչ մակարդակներում կարող է դիտարկվել բնակչության, հատկապես երիտասարդության մասնակցայնությունը տեղական ինքնակառավարմանը:

Մասնակցության աստիճան	Նկարագրություն	Օրինակ
8. Համագործակցություն	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ երիտասարդներինն է: Երիտասարդները համագործակցում են մեծահասակների հետ՝ օգտագործելով նրանց գիտելիքներն ու փորձառությունը հոգուտ նախաձեռնության:	Բուհի ուսանողները որոշում են ստեղծել ուսանողական գիտական ընկերություն, որը պետք է մշակի նորարարական հետաքրքիր գաղափարներ, որոնք կարող են կիրառվել բիզնեսում: Ընկերությունը կազմում է իր կառավարման խորհուրդը, որտեղ որոշվում է նաև ներգրավել համապատասխան ֆակուլտետների ճանաչված դասախոսների և մի քանի ինստիտուտի գիտնականների, որոնք կարող են նպաստել այդ ընկերության զարգացմանը:
7. Ինքնուրույնություն	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ երիտասարդներինն է: Երիտասարդներն իրենք են մշակում նախաձեռնությունը, հայթայթում միջոցները և իրականացնում այն:	Երիտասարդական խումբը որոշում է աղետից տուժած այն ընտանիքների համար, որոնք դեռ ապրում են տնակներում, լուծել բնակարանային խնդիրներ: Նրանք կազմում են ֆոնդահայթայթման «քառուդֆանդինգային» ծրագիր, հավաքում են միջոցներ և իրականացնում են բնակարանների ապահովման ծրագիրը բացարձակ ինքնուրույն և ըստ իրենց իսկ որոշած ծրագրի:

ՌՈՋԵՐ ՀԱՐԹԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԱՐԳԸ,
ՈՐՊԵՍ ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ
ԱՄԲՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակցության աստիճան	Նկարագրություն	Օրինակ
6. Համատեղ որոշումների կայացում	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդներն ու մեծահասակները նախաձեռնության իրականացման ընթացքում հավասարազոր ձայնի իրավունք ունեն:	Համակառավարման մեխանիզմ. կառավորությունը ստեղծում է իրեն առընթեր Երիտասարդական քաղաքականության խորհուրդ, որտեղ 50/50 սկզբունքով ներգրավվում են երիտասարդական կազմակերպությունների անդամներ, փորձագետներ և համապատասխան նախարարությունների ներկայացուցիչներ, որոնք համատեղ որոշումներ են ընդունում Երիտասարդական քաղաքականության զարգացման ուղղությունների վերաբերյալ:
5. Տեղեկացում և խորհրդակցում	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդները տեղեկացված են և իրենց կարծիքը հաշվի է առնվում: Այն կարող է ընդունվել կամ չընդունվել:	Քաղաքի բարեկարգման ծրագրերի մշակման ժամանակ քաղաքային իշխանություններն առցանց գործիքների միջոցով հնարավորություն են ստեղծում երիտասարդական խմբերին մասնակցել բյուջեի բաշխմանը՝ քվեարկելով այս կամ այն բարեկարգման ծրագրի համար: Նրանց կարծիքները հաշվի են առնվում վերջնական որոշման կայացման մեջ:
4. Տեղեկացում	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդները տեղեկացվում են նախաձեռնության նպատակի և բոլոր գործընթացների մասին, իսկ մասնակցում են որպես կատարողներ:	Կազմակերպություններն իրականացնում են ծրագրեր երիտասարդների համար, երիտասարդ անդամները մասնակցում են կազմակերպության թիրախ խմբերի համար տրամադրվող բազմաթիվ ծառայությունների մատուցմանը, սակայն որևէ կերպ չեն մասնակցում կազմակերպության կառավարմանը, ծրագրերի մշակմանը և նյութական ռեսուրսների բաշխմանը:

ՌՈՋԵՐ ՀԱՐԹԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԱՐԳԸ,
ՈՐՊԵՍ ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԻ
ԱՄԲՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակցության աստիճան	Նկարագրություն	Օրինակ
3. Իմիտացիա	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդներին հրավիրում են «մասնակցելու» մեծահասակների աշխատանքին: Այդ խմբերը կայացնում են մեծահասակների կողմից թելադրված կամ ոչ մեկին չհետաքրքրող, որևէ ազդեցություն չգործող որոշումներ:	Քաղաքական կամ հասարակական ոլորտում ռազմավարական ծրագրերի մշակման ընթացքում երիտասարդների որոշ խմբերի շրջանում անց են կացվում հանրային լուսմներ, սակայն դրանց կողմից առաջարկված գաղափարների ներառման իրական հնարավորություններ և մեխանիզմներ չկան:
2. Դեկորացիա	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդներին օգտագործում են որպես զարդարանք՝ մեծահասակների գործունեությանը հավելյալ կշիռ և դրական տպավորություն հաղորդելու համար:	Նախագահական կամ այլ ընտրությունների ժամանակ հեռուստատեսությամբ հաճախ ցույց են տալիս թեկնածուների այցերը դպրոցներ և մանկապարտեզներ: Պաստառների և թռուցիկների վրա տեղադրվում է թեկնածուի լուսանկարը երեխաներին գրկած կամ երիտասարդների հետ քննարկումներ վարելիս:
1. Մանիպուլացիա	Նախաձեռնությունն ամբողջությամբ մեծահասակներինն է: Երիտասարդները պարզապես ներկա են գտնվում և հետևում հրահանգների: Երիտասարդները չգիտեն՝ ինչու են մասնակցում այդ միջոցառումներին ու գալիս են՝ այլ դրդապատճառներից ելնելով:	Միջոցառման կազմակերպիչները բաժանում են երիտասարդներին տարբեր պատկերներով և տեքստերով շապիկներ և տանում որևէ թեմայով հավաքի կամ ֆլեշմոբի մասնակցելու: Որպես կանոն նրանց չի բացատրվում տվյալ միջոցառման էությունը, նպատակը, իրենց դերն ու մասնակցության իմաստը:

Հարթի մասնակցության աստիճանի մասին տեղեկատվական հոլովակ է պատրաստել ԿԱԶԱ հիմնադրամը, որտեղ շատ պարզ և մատչելի ձևով ներկայացվում է մասնակցության աստիճանները: Հոլովակը կարող եք դիտել այս հղումով՝ <https://vimeo.com/244984952>:

ԴԱՍԸՆԹԱՑԱՎԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համայնքի կառավարմանը մասնակցելու համար շատ կարևոր է ամբողջությամբ ծանոթ լինել համայնքին և տիրապետել դրա ուժեղ և թույլ կողմերին: Այդ պատճառով կարիք կլինի ուսումնասիրել սեփական համայնքը, գտնել այնտեղ ուժեղ և թույլ կողմերը, դրանք ամփոփել և եզրակացություններ անել: Այլ կերպ ասած կարիք կա քարտեզագրելու սեփական համայնքը:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ
ՆՅՈՒԹԵՐ

Ֆլիպչարտ, մարկեր, գունավոր մատիտներ, ստիքերներ և գրենական այլ պարագաներ

ՏԵՎՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

60-120 րոպե (կարող է փոփոխվել դասընթացավարի կողմից վարժության կիրառումը փոփոխելու դեպքում)

ՃԱՆԱԶԻՐ
ՀԱՄԱՅՆՔԸ

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակիցներին բաժանեք 3-5 հոգանոց խմբերի (եթե այլ համայնքներից են, ապա փորձեք խմբում ընդգրկել մեկ ընդհանուր համայնքի ծանոթ մասնակիցների): Յուրաքանչյուր խումբ պետք է իր համայնքի քարտեզը ստեղծի, որտեղ պետք ամփոփի համայնքում առկա ռեսուրսներն ու խնդիրները: Հանձնարարեք, որպեսզի խումբը պաստառի վրա նկարի իր համայնքի իրական քարտեզը՝ հնարավորինս մեծ չափի: Դրանում պետք է նշեն հիմնական ենթակառուցվածքները և վայրերը, որոնք կարևոր են համայնքի համար: Վարժությունը կատարելու համար անհրաժեշտ է մասնակիցներին ազատ թողնել, որպեսզի դուրս գան համայնք և ուսումնասիրեն այն: Կարող են նաև զանգեր կատարել կամ համացանցից օգտվել, բայց կարևոր է, որ տվյալները լինեն իրական և հնարավորինս համապարփակ: Քանի որ առանց համայնքը բազմակողմանի ճանաչելու դժվար կլինի մասնակցել համայնքում տեղի ունեցող գործընթացներին, ձայնը լսելի դարձնել և այլն: Գոյություն ունեն նաև առցանց հարթակներ, որտեղ կարող եք ստեղծել անհատական քարտեզներ, ինչպիսին է օրինակ Google my maps հարթակը (<https://www.google.com/maps/d/u/o/>), որի միջոցով մասնակիցները կարող են ստեղծել իրենց համայնքի ռեսուրսների և խնդիրների առցանց քարտեզը:

Մասնակիցներին առաջարկեք, որ դիտարկեն այս հարցերը ևս.

1. Ինչ պետական և համայնքային կառույցներ կան, որոնք համայնքի համար օգտակար գործ են անում, կամ պետք է անեն իրենց լիազորություններով,
2. Արյդո՞ք համայնքային ճանապարհներն ու մայրերը լավ վիճակում են, կան ճանապարհային երթևեկության կարգավորող նշաններ/պարագաներ,
3. Կա՞ն երիտասարդների և երեխաների համար արտադպրոցական և այլընտրանքային ժամանցի վայրեր,
4. Կա՞ն կազմակերպություններ, որոնք մասնավոր են և ծառայություններ են մատուցում քաղաքացիներին կրթական, սոցիալական և այլ ոլորտներում,
5. Կա՞ն անհատներ, ովքեր ակտիվ գործունեություն են ծավալում համայնքում և դերակատար են/հեղինակություններ են,
6. Կա՞ն բնական պաշարներ և պատմամշակութային կոթողներ,
7. Պատշա՞ճ է իրականացվում աղբահանությունը,
8. Կա՞ն բավարար կանաչ տարածքներ և զբոսանքի վայրեր:

ՀՈՒՇՈՒՄՆԵՐ

Ինչպես ծանոթացանք տեսական կյուրում համայնքում գոյություն ունեն տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, որոնք են համայնքի ղեկավարը և ավագանին, և ինչպես իմացանք քաղաքացիների մասնակցությունը լինում է ուղղակի կամ անուղղակի ձև: Քաղաքացիները ընտրությունունների միջոցով ընտրում են իրենց համայնքի ՏԻՄ-ին, որոնք էլ առաջիկա տարիների ընթացքում (մինչև լիազորությունների դադարեցումը) կայացնում են որոշումներ իրենց ընտրողների անունից: Այս վարժության միջոցով մասնակիցները պատկերացում կկազմեն, թե ինչպես է տեղի ունենում համայնքներում ՏԻՄ ընտրությունները և որքանով է կարևոր իրենց ակտիվ մասնակցությունը ևս:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԲԱՆ

ՎՆՅՐԱԺԵՇՏ
ՆՅՈՒԹԵՐ

Այս վարժությունն իրենից ներկայացնում է դերախաղ, այդ իսկ պատճառով հնարավոր է ըստ կարիքի անհրաժեշտ լինի գրենական պիտույքներ, տպիչ սարք և այլն:

ՏԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

60–120 րոպե
(կախված է մասնակիցների քանակից)

ՏԻՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՆ

ՎԱՐժՈՒԹՅԱՆ
ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակիցներին բաժանեք խմբերի հետևյալ տրամաբանությամբ՝

- Կուսակցություն, որը պետական կառավարման իշխող ուժն է
- Կուսակցություն, որը ստեղծվել է համայնքում ակտիվ տեղացի մարդկանց կողմից և չունի շատ ռեսուրսներ,
- Քաղաքացիներ (դերեր տվեք յուրքանջուրին՝ տնտեսուհի, ուսուցիչ, շինարար, նախկին պատգամավոր, թաղամասի զրուցարանում ժամանակ անցկացնող և այլն),
- Տեղական հեռուստաընկերության աշխատակիցներ, որտեղ տեղի է ունենալու թեկնածուների բանավեճ,
- Ընտրական հանձնաժողովի անդամներ:

Հանձնարարեք, որ կուսակցությունների դերակատարները պատրաստեն նախընտրական քարոզարշավ: Դրա համար կարող են կիրառել ամեն միջոց:

ՉԼՄ ներկայացուցիչներին հանձնարարեք, որ պատրաստեն հաղորդման տաղավարը և հարցեր ուղղված թեկնածուներին:

Քաղաքացիներին հանձնարարեք, որ իրենց դերերը լավ սերտեն, տվեք նրանց լրացուցիչ հրահանգներ, օրինակ, որ մեկը լինի միշտ դեմ բոլորին, մյուսը հեշտ համոզվի բոլոր խմբերի կողմից և այլն:

Երբ կուսակցության ներկայացուցիչները պատրաստ կլինեն, կարող են սկսել քարոզարշավը:

Քարոզարշավի ժամանակ քաղաքացիներին բաժանեք 2-3 խմբերի և տարբեր տարածքներում կարող են տեղավորվել, որպեսզի կուսակցությունները զուգահեռ տարբեր խմբերի հետ կարողանան քարոզարշավն իրականացնել:

Դերախաղը կազմակերպել այնպես, որ խմբերը պրոցեսում չխանգարեն միմյանց և դերերի կիրառման համար ստեղծված լինի համապատասխան իրավիճակ:

Ընտրությունների կազմակերպումից հետո պարզ է դառնում հաղթող ուժը:

Վարժությունը եզրափակել ամփոփիչ քննարկումով: Տալ հարցեր, օրինակ՝ ինչ բացահայտումներ եղան ՏԻՄ ընտրական գործընթացի վերաբերյալ վարժության արդյունում, ինչն էր բարդ, ինչն էր ուսուցանող, ինչը հաջողեց, որով հաճելիորոն զարմացած են և այլն: Հարցերը կարող է փոփոխվել ըստ ֆասիլիտատորի հայեցողության:

ՄՇԱԿՈՒՄ ԵՆՔ
ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀՆԳԱՄՅԱ
ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրի մշակումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների առջև դրված օրենքով սահմանվող պարտադիր պահանջ է: Սակայն միայն փոստաթղթի առկայությունը չի երաշխաավորում , որ այն բխում է համայնքային կարիքներից և կիրառելի է: Վարժության միջոցով մասնակիցներին հնարավորություն կտրվի աշխատելու իրենց համայնքի համար տեսլականի մշակման վրա, այնուհետև ստացվածը համեմատելու համայնքի իրական ՀՀԶԾ-ում ֆիքսված տեսլականի ու նպատակների հետ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ
ՆՅՈՒԹԵՐ

Վարժության կազմակերպման համար պետք է բաժանվող նյութ՝ ՀՀԶԾ կառուցվածքը, ֆլիպչարտ, մարկերներ, համացանցի հասանելիություն

ՏԵՎՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

60-120 րոպե
(կախված է մասնակիցների քանակից)

ՎԱՐժՈՒԹՅԱՆ
ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակիցներին բաժանել 4-5 հոգանոց խմբերի (ավելին խորհուրդ չի տրվում): Յուրաքանչյուր խմբի համար նշել համայնք, որի համար պետք է մշակվի առաջադրանքը, ցանկալի է, որ խումբը ծանոթ լինի տրված համայնքին կամ լինի վերջինիս բնակիչ:

Առաջին փուլում մասնակիցներին տալ առաջադրանք մտածելու և ձևակերպելու համայնքի տեսլականը, ընտրելու 1-3 հիմնախնդիր, ապա՝ սահմանելու մեկ հիմնախնդրի լուծմանն ուղղված նպատակ, գործողություններ, ֆինանսական ռեսուրսներ:

Առաջադրանքի երկրորդ փուլում առաջարկել մասնակիցներին բացելու տվյալ համայնքի ՀՀԶԾ-ն և համեմատական տանել իրենց մշակածի և փաստացի ծրագրի դրույթների միջև:

Ավարտել խմբային ներկայացումով և քննարկումով:

Ինչպես բովանդակային հատվածում ներկայացրեցինք, Հարթի աստիճանը սահմանում է, թե մասնակցության ինչպիսի տեսակների են բաժանվում երեխաների և երիտասարդների մասնակցությունները և որ մակարդակը ինչպես է դրսևորվում:

Նախքան Հարթի աստիճանի մասին մասնակիցներին պատմելը կազմակերպեք այս վարժությունը, որի միջոցով էլ կարող եք սկսել թեմայի վերաբերյալ քննարկում:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՅՐԱԺԵՇՏ
ՆՅՈՒԹԵՐ

Հարթի աստիճանի բոլոր 8 աստիճանները տպագրեք Ա4 չափի թղթի վրա՝ յուրաքանչյուր թղթի վրա 1 մակարդակը (ընդհանուր 8 թերթիկ), կաշուն ժապավեն

ՏԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

30 րոպե

ՀԱՐԹԻ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՍՏԻՃԱՆԸ

Մասնակիցներին պատմեք նախաբան, որ գոյություն ունի Հարթի մասնակցության աստիճանը, որը սահմանում է մասնակցության մակարդակները երեխաների և երիտասարդների համար, և որ տալիս է լավագույն մոտեցումը, որով կարծում է, որ ամենաարդյունավետն է որոշումների կայացումը երիտասարդների մասնակցության ժամանակ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սենյակի մեջտեղում՝ հատակին կամ պատի վրա նախօրոք թղթե կաշուն ժապավենով ստեղծեք 8 աստիճանից բաղկացած աստիճանը, որի մեջ պետք է փակցնեն աստճանների թղթերը:

Աստիճանը համարակալեք ներքևից դեպի վեր:

Մասնակիցներին տեղեկացրեք, որ ներքևի աստիճանի վրա պետք է փակցնեն իրենց պատկերացմամբ ամենաթույլ մասնակցության մակարդակը, իսկ ամենավերևում՝ ամենաբարձր մասնակցության աստիճանը:

Ապա սենյակի մեջտեղում տեղադրեք թղթերն ամբողջությամբ և առաջարկեք, որ նրանք սկսեն ծանոթանալ, խմբով քննարկել և կառուցել աստիճանը:

Երբ խումբն ամբողջությամբ ավարտի աստիճանի կառուցումը, և բոլորը համաձայն լինեն կառուցված աստիճանի հետ, դուք սկսեք հարցեր տալ մասնակիցներին, թե ինչու են այս կամ այն մակարդակը հենց այդ հարթությունում տեղադրել, ինդրեք, որ հիմնավորեն:

Ապա սկսեք ուղղել աստիճանը և բացատրել: Ներկայացրեք, որ առաջին 3 աստիճանները մասնակցության բացակայություն են, իսկ դրանից հետո նոր սկսվում են մասնակցության մոտեցումները:

Ցուցադրեք նյութում ներկայացված հոլովակը: Հոլովակը դիտելուց հետո խնդրեք մասնակիցներին, որ խորհեն հոլովակի վերջում վեր հանվող հարցերի վերաբերյալ:

Ծավալեք քննարկում:

Ինչպես բովանդակային հատվածում ներկայացրեցինք, համայնքային կայքերն այլ կերպ կոչվում են համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր, որոնք բազմաֆունկցիոնալ հարթակներ են քաղաքացիների մասնակցությունը խթանելու ու իրազեկվածությունը բարձրացնելու համար: Այս վարժության միջոցով մասնակիցները կկարողանան գործնականում ուսումնասիրել ՀԿՏՀ-ն և կիրառել դրա տված հնարավորությունները:

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՅՐԱԺԵՇՏ
ՆՅՈՒԹԵՐ

Համացանցին միացված համակարգիչ կամ հեռախոս՝ յուրաքանչյուր խմբի համար 1-2 հատ

ՏԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

30 րոպե

ԿԻՐԱՌՈՒՄ ԵՆՔ ՀԿՏՀ-Ն

ՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնակիցներին բաժանեք 3-6 հոգանոց խմբերի: Ցանկալի է, որ խմբի անդամները լինեն նույն համայնքից կամ ծանոթ լինեն այն համայնքին, որի վերաբերյալ կատարելու են առաջադրանքը:

Հանձնարարեք, որ բացեն համայնքային կայքը և կայքում գտնեն հետևյալ բաժինները՝

- Դիմել համայնքապետարան (ուղարկել դիմում, բողոք, հարցում),
- Գրանցել խնդիր

Յուրաքանչյուր խումբ պետք է իր «թիրախ» համայնքին ուղարկի առնվազն մեկ դիմում/բողոք/հարցում, ինչպես նաև «Գրանցել խնդիր» կոճակի միջոցով գրանցի համայնքային որևէ խնդիր՝ կցելով փաստեր:

Հարցումն ուղարկելու համար անհրաժեշտ է ստորև տեղադրված տեղեկատվության հարցման օրինակելի ձևում կատարել համապատասխան ավելացումները (կարմիրով նշվածների փոխարեն) և ուղարկել կայքի միջոցով:

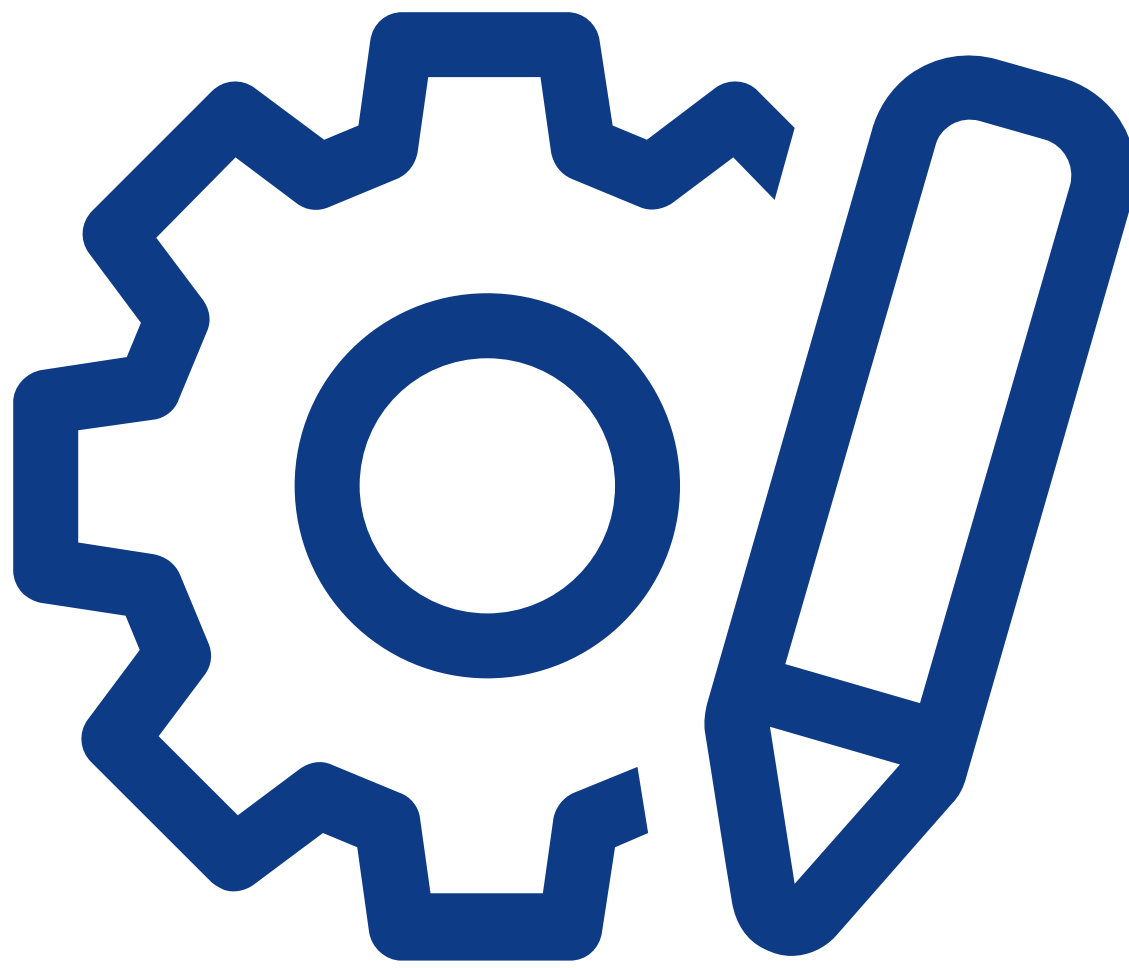

ԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՎ

Պետական մարմնի, կազմակերպության անվանումը
Տեղեկություններ տրամադրող պաշտոնյայի անուն, ազգանունը
Դիմողի անունը, ազգանունը
(Իրավաբանական անձի դեպքում՝ դրա անվանումը, գտնվելու վայրը)
Բնակության կամ աշխատանքի վայրը (հասցեն),
Քաղաքացիությունը, հեռախոսահամարը, էլեկտրոնային փոստի հասցեն

Տեղեկություն ստանալու հարցում

Հարգելի պրն/տկն _____,
Համաձայն 2015թ. փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ և 51-րդ հոդվածի և «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ և 9-րդ հոդվածների՝ խնդրում եմ ինձ տրամադրել տեղեկություններ _____ (հնարավորինս հստակ ձևակերպեք անհրաժեշտ տեղեկությունը) մասին:
Խնդրում եմ տեղեկություն ստանալու հարցումիս պատասխանել օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:
Խնդրում եմ ծանուցումը ուղարկել էլեկտրոնային կամ թղթային տարբերակով:
(Պատրաստ եմ վճարել «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված սահմանաչափը գերազանցող տեղեկության տրամադրման համար):
Կանխավ շնորհակալ եմ՝
անուն, ազգանուն ստորագրություն (կարող եք ուղարկել առանց ստորագրության)
ամսաթիվ

ՈՒՂԵՑՈՒՅՑՈՒՄ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՐԲՅՈՒՐՆԵՐ

ՀՀ Սահմանադրություն

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիա

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենք

«ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենք

«Ուղի Դեպի» ՀԿ, «ՏԻՄ-ն ու Երիտասարդը. Երիտասարդների ներառումը և

մասնակցությունը որոշումների կայացման գործընթացին» ձեռնարկ

«ԿԱԶԱ» շվեյցարական մարդասիրական հիմնադրամ, «Երիտասարդահեն

գարգացման ուղենիշներ» փաստաթուղթ

Տեղական ժողովրդավարության դպրոց, Առցանց ուսուցման հարթակ

Եվրոպայի Խորհուրդ, «Կողմնացույցիկ» ձեռնարկ

«ՄԵՆՔ» Լոռու մարզի
Երիտասարդական ՀԿ